

Kambans hule

Den intuitive og introverte dreng trådte sine barnesko blandt bønder og fiskere på bygd. Læste sprog og litteratur i England, Tyskland og på Københavns Universitet. Han havde en fremtid som akademiker og måske professor. Men det blev til en uddannelse som sygehjælper. I dag er 70-årige Hanus Kamban en veletableret forfatter og skarpsindig samfundskritiker.

Af: Helle Thede Johansen

Hulen er et østvendt kælderrum i Tórshavn. Det er her meninger, fiktive handlinger og livserfaringer bliver til essays, noveller og rammende samfundskritik.

Væggene er beklædte med bogreoler og en bogmur deler rummet i to. Romaner, novellesamlinger og filosofiske værker. Shakespeare, George Orwell og Platon!

På skrivebordet ligger manuskriptet til en ny antologi. En bog med græske bogstaver trækker læseren 1.800 år tilbage til Daphnis og Chloé's opvækst som udsatte børn.

Påklædningen er ulastelig. Der er ikke en forkert fold på den blå skjorte med mønstret stof i kavelinningen. Baghoved og nakke er dækket af nyfriseret, kridhvidt hår. Overskægget er trimmet. De gråblå øjne opfordrer venligt til at interviewet går i gang.

Da Hanus i efteråret 2011 gav et radiointerview om sit liv, satte han grænser. Grænser, som stadig er gældende:

- Der er to ting jeg ikke vil: Jeg vil ikke prale, og jeg vil ikke sige noget dårligt om nogen! Når man er i radioen, så har man megen magt, og dem, som bliver omtalt, kan jo ikke forsvare sig, fastslår Hanus.

Et turbulent liv

Hanus Kamban kom til verden i Saltangará på Færøerne. Søn af lærerparret Elisabeth (født Jensen) og Peter Andreassen. Han var to år, da familien flyttede til den lille ø, Skúvoy, hvor forældrene skulle være lærere. Her voksede han op sammen med sine tre brødre. I bygden, med hårdtarbejdende bønder og fiskere, hvor deres morfar, Hanus Jensen (Kamban), også havde trådt sine barnesko.

Da Hanus fyldte 14 år, flyttede familien til Tórshavn og han begyndte i præliminærskolen. Fire år senere stod han med studentehuen i hånden. Han studerede i England og Tyskland, inden han i 1965 begyndte på universitetet i København.

Årene 1968-71 arbejdede han som korrekturlæser på Berlingske. I 1974 tog han arbejde på Nørre Hospital i København og i 1975 blev han uddannet som sygehjælper.

De efterfølgende år pendlede han frem og tilbage mellem Danmark og Færøerne. Arbejdede som sygehjælper og skrev samfundskritiske artikler og essays.

- Det var ... jeg var ung og rodløs. Skrev polemisk og provokerende imod fordomme, for homoseksualitet og meget om politik. Noget af det ... ordene vælges med omhu ... hvis jeg havde læst det i dag, så ... så ville jeg sige, at det er for skarpt! Det var ... det var ikke logos men retorisk. I dag ville jeg have gjort det anderledes. Men en grund til det var usikkerhed. Den, som har et selvværd, har ikke brug for at slå næven hårdt i bordet!

I 1978 mødte han Kirsten Brix, som var lærer på Gymnasiet i Tórshavn. De købte hus i Tórshavn, blev gift i 1980 og fik sønnerne Atli og Janus. Siden da, har han været aktiv som forfatter.

Paradisets have

Skúvoy er en smuk ø at vokse op på og om sommeren brugte Hanus megen tid med at fabulere, som han udtrykker sig, mens han og vennerne ledte efter drivtømmer langs kysten. De levede sig ind i spændende verdener med forliste skibe fra fjerne lande, med lasten fuld af skatte. Selvfølgelig skulle der også laves lektier. Forældrene var strenge, de var jo lærere, så der var ingen pardon.

Det skete at folk i bygden sagde, at han slægtede sin morfar på. Hanus vidste ikke, om det var godt eller dårligt. Mente de, at han ville blive lige så dygtig som morfaderen, eller hvad? Introvert og intuitiv som han er, tænkte han meget over alt. Stemninger og undertoner følte i maven. Ord, som ikke blev sagt, hang i luften. Fornemmelsen af udefinerede krav og forventninger lagde sit pres på ham, men han forsøgte at "leve op".

- Man vil ... det drejer sig om at spille sin rolle. Det gør vi alle. Det bruger vi vores intelligens til. Det er ... det er en del af det at overleve, forklarer han.

Selvom der havde været mange gode oplevelser, var det for Hanus alligevel en lettelse da de flyttede til Tórshavn. At få en ny begyndelse.

Kulturændringer

Gymnasietiden var krævende, men Hanus havde let ved at lære. Eleverne havde en forening, og han skrev til deres blad, Vitin. De arrangerede diskussioner, forelæsninger og fester. Det var en god tid.

Med studentereksamen i lommen rejste han ud i verden for at studere. Der var udsigt til en intellektuel karriere. Men ... han havde det ikke godt følelsesmæssigt.

- Jeg skulle nok ikke være begyndt på præliminærskolen allerede som 14-årig. Jeg skulle være taget ud at sejle i 2-3 år. Jeg kendte kun livet på det teoretiske niveau. Ikke i praksis. Jeg var meget usikker.

Opvæksten havde været præget af karakterkulturen, hvor det vigtigste var morale, indre dyder og at gøre som forældrene og samfundet forventede. Nu befandt han sig i København, på vej ind i personlighedskulturen, hvor det drejede sig om at føre sig frem. At være udadvendt. At droppe ud.

Hanus droppede ud. Fra den ene dag at have gået i terylenbukser, skjorte og slips, var han den næste dag ikklædt fløjlsbukser og batik-farvet t-shirt. Hår og skæg fik lov at vokse. Møblerne blev skiftet ud til sækkestole og ølkasser af træ.

- Det var på én gang angstpræget, befriende og pinefuldt, fordi ... Hanus rømmer sig. Øjnene glider rundt og leder efter ordene mellem bøgerne ... Det sad jo i én ... ambitioner, samvittighed ... at man skulle leve op til nogle ting. Og forældrene ...

Blokaden

Det blev en tid med spænding, mareridt og konflikter, mens Hanus forsøgte at finde sig selv. På Berlingske var der et tolerant miljø hvor alle var originaler på hver sin måde. Lønnen var god. Hanus gik i byen, købte plader og bøger. Grateful Dead, Janis Joplin og Bob Dylan var mellem de foretrukne. Han læste Ray Bradbury, Graham Greene, W. Somerset Maugham og H.G. Wells. Og i 1969 udgav han en antologi med oversættelser af de nævnte forfatteres værker

Men. Den var ikke vellidt af alle. Venstrefolk kritiserede. De mente, at litteratur skulle være socialrealistisk eller spydig. De mente at Bradbury var virkelighedsflygtig. Havde de fattet hans metaforer, havde de forstået, at han i virkeligheden var en samfundskritiker og at hans kritik også drejede sig om USA og kapitalismen.

Pludselig en dag kunne Hanus ikke læse teksten han skulle korrigere. Det var ikke synet. Det var længere inde. Noget i hjernen. Han havde læst bøger i pauserne. I fritiden. Det var hans arbejde at læse! Men hjernen gik i baglås.

- I virkeligheden var det nok en ... en tid, som var værre for mig, end ... end jeg i dag vil være ved. Konflikterne var større ... Måske har livet været mere dramatisk, end man tænker! Med et lille suk studerer Hanus sine hænder, inden han fortæller videre.

Han blev sygemeldt, og det endte med at han måtte sige op. Blokaden forsvandt ikke. Han var startet med at læse til cand.mag. men havde kastet sig ud i noget, som han mente skulle være befriende. Nu pludselig kunne han ingenting. Heller ikke skrive. Intellektuelt arbejde var udelukket. Han måtte finde noget, hvor han kunne bruge sine hænder.

Hanus søgte ind som hjælper på Nørre Hospital i Ryesgade i København.

- Det var grænsebrydende. Jeg fandt ud af, at jeg havde været for introvert og kun tænkt på at læse. Ikke været social. Nu blev jeg tvunget til at kigge udad og kigge på andre mennesker. At interessere mig for dem og forsøge at være god ved dem.

Blod, sved og lort

Ældre mennesker på 8-sengs-stuer. Plejepatienter og subsistensløse. Arbejdet bestod i at vaske dem. Over hele kroppen. Få dem op. Give dem tøj på. Ud på wc og så morgenmad. Den første dag, da Hanus kom ind med balje og klude for at vaske en ældre herre, stak denne smilende hånden ud under dynen og sagde: "Jeg har noget her!" Hånden var fuld af lort!

Der var ingen gummihandsker. Dét, at røre ved blod, sved og lort, sendte Hanus på en rejse ind i undergrunden i sig selv. Han følte sig som et træ, der var skudt i vejret. En ranglet stængel uden grundlag. Nu fik han en rod ned i jorden. En identitet.

Langsomt vendte læsefærdighederne tilbage og han klarede at kæmpe sig gennem "Håndbog for sygehjælper". I 1975 var han uddannet sygehjælper.

- Det føltes som en lille sejr, trods alt, da jeg fik beviset. Jeg holdt åbent hus. Det var en fantastisk dag. Det var stort!

I dag har Gud skabt verden

Det var dog ikke førend han mødte Kirsten, sin hustru, og fik familie, at han blev den velfungerende person, som han er i dag. Det var for ham en åbenbaring, da han mødte et andet menneske, som holdt af ham for den han var. Han husker tydeligt den sensommerdag, da han gik ud i haven for at hænge tøjbleer til tørre. Solen skinnede og det lille barn, han havde været med til at skabe, sov sødt i sin barnevogn. Da tænkte han:

- I dag har Gud skabt verden. I dag begynder det! Nu kan krig, politik og Sovjet være lige meget. Det hele begynder nu!

Men med hans første novellesamling "Datter af Proteus" begyndte han sin egen lille krig. Kampen for de udstødte, de anderledes, eller dem, som blot forsøger at være sig selv.

De blågrå øjne ser ikke hulen vi sidder i. De befinder sig et andet sted. Et sted, hvor Hanus har oplevet, set og erfaret ting, som andre ikke umiddelbart forstår. Vi ser kun skyggerne. Men tør vi lede efter huller og sprækker, vove os ud af vores trygge hule, se folk – ikke for hvad de gør, men for hvad de er - så får vi måske virkeligheden at se. Som Hanus siger:

- Det er dét, som folk ikke siger, der har betydning!

FAKTA

Hanus Kamban, tidl. *Hanus Andreassen*, f. 25. Juni 1942 i Saltangará.

Færøsk forfatter.

Gift med Kirsten Brix i 1980, med hvem han har to sønner; Janus og Atli.

Hanus Kamban har i årtier været en markant del af det færøske kulturliv, og som forfatter, essayist og oversætter er han veletableret. Han udgav sin første novellesamling i 1980, har oversat bl.a. Shakespeare, Kafka, Joyce og Graham Greene, og han vakte i årene 1994-1997 stor interesse med sin tre bind store litterære biografi om den færøske digter J.H.O. Djurhuus (udgivet på dansk i to bind i 2001). Guldpigen er Hanus Kambans femte novellesamling, og med den blev han for anden gang indstillet til Nordisk Råds Litteraturpris i 2012.

Priser, nomineringer m.m.

- Modtager af Statens Kunstfonds livsvarige ydelse siden 2007
- Færøernes Kulturpris 2004
- Indstillet til Nordisk Råds Litteraturpris 2002 og 2012
- Færøernes litteraturpris - skønlitteratur 1986
- Færøernes litteraturpris - faglitteratur 1982

Værker

- *Kveikt og kannað*, en antologi indeholdende artikler og digte af den færøske lyriker og sprogmand Rikard Long, 1979;
- *Dóttir av Proteus*, noveller, 1980;
- *Við tundraðum lyktum*, noveller, 1982;
- *Tíðartinnur*, artikler, sange og digte, 1985;
- *Hotel Heyst*, noveller, 1986;
- *Hjalmar Söderberg*, litterær monografi, 1994;
- *J.H.O. Djurhuus I-III*, litterær biografi, 1994-97;
- *Heystveingir*, skuespil, 2000;
- *Tann bráðvakra hugsjónin*, artikler, 2000;
- *Pílagrímar*, noveller, 2001;
- *Tað nýggja Atlantis*, science-fiction antologi, 2002;
- *Jósef Stalin*, kort biografi, 2003;
- *Hjarta uttan fylgisneyta*, essay om Herman Bang, 2007;
- *Café Europa*, digte, 2008;
- *Gullgentan*, noveller, 2010.

På dansk foreligger

- *Med Edgar Allan Poe i Solhavn*, noveller, Husets Forlag 1984,
- *J.H.O. Djurhuus I-II*, litterær biografi, Syddansk Universitetsforlag 2001
- *Pilgrimme*, noveller, Fiskers Forlag 2003.
- *Guldpigen*, Forlaget Torgard, 2011

På svensk er udkommet

- *Den andra vägen*, noveller, 1986.

Derudover er enkelte noveller af Hanus Kamban udkommet på norsk, tysk, fransk, polsk, hollandsk og hebraisk.

Oversættelser

Kamban har oversat tekster af bl.a. Nathaniel Hawthorne, Graham Greene, Ray Bradbury, Joyce, Kafka, J.G. Ballard, Ursula K. Le Guin og H.P. Lovecraft. Han har udgivet:

- Shakespeare's *Othello* i færøsk oversættelse, forsynet med indledning og kommentarer, 1988
- *Framman fyri lógini*, (Foran loven), antologi, 2012, klassiske noveller 1829-2009. Bogen er forsynet med en indledning om novellen som genre. Indeholder 23 tekster af bl.a. Prosper Mérimée, Edgar Allan Poe, H.C. Andersen, Guy de Maupassant, Franz Kafka, Andréj Platónov, Marcel Aymé, Karen Blixen, Isaac Bashevis Singer, Ilse Aichinger, Alice Walker, Joyce Carol Oates og Ulrike Marie Hille.